

Research article

**Associations between knowledge, self-efficacy and oral health care
behaviors among the village health volunteers
in Ban Puek subdistrict, Mueang district, Chonburi Province**

Rungpesh Bunthos

Lecturer Specialist, Sirindhorn
College of Public Health,
Chonburi

Chariyani Sawasde

Public Health Scholar (Dental
Public Health), Banplynasuan
Health Promotion Hospital,
Kanchanaburi

Chanjira Udomphol

Public Health Scholar (Dental
Public Health), Sathorn Health
Promotion Hospital,
Chanthaburi

Thanchanok Songchaeng

Public Health Scholar (Dental
Public Health), Thabnakorn
Health Promotion Hospital,
Chanthaburi

Sinarak Bunsiri

Public Health Scholar (Dental
Public Health), Khongdara Health
Promotion Hospital, Chonburi

Abstract

The objective of this cross-sectional descriptive study was to identify the association between knowledge, self-efficacy and oral health care behavior among the village health volunteers in Ban Puek subdistrict, Mueang district, Chonburi Province. The samples were 88 village health volunteers. The study was conducted from June

to December, 2019. Research tools was the questionnaire regarding knowledge, self-efficacy and oral health care behaviors with reliability of 0.96, difficulty between 0.20-0.79 and discrimination between 0.20-0.80. Data analysis was processed with a computer package program. Statistics used for data analyses were frequency, percentage, average, standard deviation, Chi-square and Pearson's product moment correlation coefficient.

Results indicated that most of the village health volunteers were female (84.09%). Approximately 40% of the sample aged between 55-69 years-old. Half of them had primary education and 42.05% worked as health volunteers for 1-2 years. Overall scores of oral health care knowledge, self-efficacy, self-efficacy on perception toward oral health care and the oral health care behaviors were at the good level.

Corresponding author

Rungpesh Bunthos

E-mail : dentalnurse50@gmail.com

Received date : 7 May 2020

Revised date : 7 December 2020

Accepted date : 9 December 2020

Self-efficacy on outcome-expectations toward oral health care behaviors was at the excellent level. Self-efficacy toward oral health care behaviors was statistically associated with the dependent variable whereas knowledge and personal factors did not relate to it. Therefore, oral health officers should provide oral health education, train on oral health care and food selection skills, inspect oral health for village health volunteers, and monitor their work continuously.

Keywords: self-efficacy; knowledge; oral health care; health volunteers

บทความวิจัย (Research article)

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ความสามารถตนเองกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก
ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลบ้านปึก อำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี

รุ่งเพชร บุญทศ

วิทยาจารย์ชำนาญการพิเศษ
วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร
จังหวัดชลบุรี

จริยาณี สวัสดิ์

นักวิชาการสาธารณสุข (ทันตสาธารณสุข)
โรงพยาบาลส่วนตำบลบ้านปลาย
นาสวน กาญจนบุรี

จันทร์จิรา อุดมผล

นักวิชาการสาธารณสุข (ทันตสาธารณสุข)
โรงพยาบาลส่วนตำบลสะตอน จันทบุรี

ธัญชนก สงแจ้ง

นักวิชาการสาธารณสุข (ทันตสาธารณสุข)
โรงพยาบาลส่วนตำบลทัพนคร จันทบุรี

ศินารักษ์ บุญศิริ

นักวิชาการสาธารณสุข (ทันตสาธารณสุข)
โรงพยาบาลส่วนตำบลโค้งดารา ชลบุรี

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบตัดขวาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ ความสามารถตนเองกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลบ้านปึก อำเภอ เมืองจังหวัดชลบุรี ประชากรในการศึกษาจำนวน 88 คน ศึกษา ในเดือนมิถุนายน – ธันวาคม 2562 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับ ความรู้ ความสามารถตนเอง และพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก มีค่าความเชื่อมั่น 0.96 ค่าความยากง่าย 0.20-0.79 และค่าอำนาจจำแนก 0.20-0.80 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ไคสแควร์ และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

ผลการศึกษา พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำ หมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 84.09 มีอายุ 55-69 ปี ร้อยละ 39.77 จบประถมศึกษา ร้อยละ 50 ระยะเวลาการเป็น อาสาสมัคร 1-20 ปี ร้อยละ 42.05 ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก ความสามารถตนเองโดยรวม ความสามารถ ตนเองด้านการรับรู้ความสามารถตนเองและพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากโดยรวมอยู่ในระดับดี ความสามารถตนเอง ด้านความคาดหวังในผลลัพธ์ต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่อง ปากอยู่ในระดับดีมาก

ผู้รับผิดชอบบทความ

รุ่งเพชร บุญทศ

อีเมลล์ :dentalnurse50@gmail.com

วันที่ได้รับต้นฉบับ : 7 พฤษภาคม 2563

วันที่แก้ไขบทความ : 7 ธันวาคม 2563

วันตอบรับบทความ : 9 ธันวาคม 2563

วารสารทันตภิบาล ปีที่ 31 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2563

ปัจจัยด้านความสามารถตนเองโดยรวมต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก มีความสัมพันธ์กับ ตัวแปรตาม มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.43, 0.29 และ 0.49 ตามลำดับ ส่วนความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.13 สำหรับปัจจัยส่วนบุคคล มีค่าความสัมพันธ์ เท่ากับ 0.23, 0.25, 0.29, และ 0.25 ดังนั้น ผู้มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรมให้ความรู้ทันตสุขศึกษา ฝึกทักษะการดูแลสุขภาพช่องปาก การเลือกรับประทานอาหาร และการตรวจสุขภาพช่องปากให้แก่อาสาสมัครสาธารณสุข และมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ความสามารถตนเอง; สุขภาพช่องปาก; อาสาสมัครสาธารณสุข

บทนำ

ปัญหาสุขภาพช่องปากเป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญด้านการสาธารณสุขทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาค อาเซียน ระดับประเทศ ท้องถิ่น และชุมชน ที่มีความชุกและความรุนแรงสูงส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกาย คุณภาพชีวิตทั้งในส่วนบุคคลและครอบครัว¹ จากรายงานผลการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากแห่งชาติครั้งที่ 8 ในปี พ.ศ.2560 พบว่า สภาวะสุขภาพช่องปากในกลุ่มวัยทำงานอายุ 35-44 ปี ปัญหาหลักที่พบคือการสูญเสียฟัน โดยพบว่ากลุ่มวัยทำงานร้อยละ 85.3 มีการสูญเสียฟันโดยเฉลี่ย 3.6 ซี่/คน โดยมีผู้ที่มีฟันผุที่ยังไม่ได้รับการรักษา ร้อยละ 43.3 เหงือกอักเสบ ร้อยละ 62.4 และมีร่องลึกปริทันต์ร้อยละ 25.9 มีรากฟันผุฝังร้อยละ 57.1 และมีฟันสึก ร้อยละ 49.7 หากไม่ได้รับการดูแล ป้องกัน และรักษาที่เหมาะสมทันเวลา ปัญหาดังกล่าวอาจมีอาการที่รุนแรงจนเกิดความเจ็บปวดและการสูญเสียฟันในช่วงอายุต่อไป² สาเหตุการเกิดโรคในช่องปากของประชาชนทุกกลุ่มวัยนั้นส่วนใหญ่เกิดจากพฤติกรรม การดูแลสุขภาพช่องปากที่ไม่เหมาะสมทั้งการดูแลอนามัยช่องปาก ที่ไม่ถูกต้อง การบริโภคอาหารที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพช่องปากและฟัน ขาดการตรวจและเฝ้าระวังสุขภาพช่องปากของตนเอง รวมถึงการที่บุคคลขาดความรู้ในเรื่องของการดูแลสุขภาพช่องปากด้วย กระทรวงสาธารณสุข ได้มีนโยบาย² มุ่งให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึง จึงได้นำกลวิธีการสาธารณสุขพื้นฐานมาเป็นกลวิธีหลักในการพัฒนาระบบสาธารณสุขโดยมีการดำเนินงานภายใต้หลักส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองในชุมชน กลไกสำคัญการดำเนินงานคืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในฐานะการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมสุขภาพ และอนามัย ปีงบประมาณ 2557 รัฐบาลได้พัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตามนโยบายข้อที่ 4.3.4 พัฒนาขีดความสามารถศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านทุกคนเป็นนักจัดการสุขภาพชุมชน ครอบคลุมไปถึงกลุ่มผู้ด้อยโอกาส สนับสนุนอุปกรณ์พื้นฐานที่จำเป็น พัฒนาแกนนำสุขภาพ ครอบครัว และการสาธารณสุขมูลฐานที่ชุมชน ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมสุขภาพ และจัดการปัญหาสุขภาพตนเอง ได้อย่างเข้มแข็ง ยั่งยืน สามารถตรวจเฝ้าระวัง ประเมินกลุ่มเสี่ยงปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมสามารถส่งเสริม ป้องกัน ควบคุม ดูแลสุขภาพช่องปากของตนเอง และประชาชน เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ประชาชน และสามารถจัดการสิ่งแวดล้อมที่เป็นสาเหตุของปัญหาที่ทำให้โรคในช่องปากได้ รวมทั้งสามารถให้คำปรึกษาแนะนำและส่งต่อเพื่อรับบริการป้องกัน แก่ไข รักษา และฟื้นฟูโรคในช่องปากของประชาชนในชุมชนได้³

การที่บุคคลมีความรู้ในเรื่องการดูแลสุขภาพช่องปาก รวมไปถึงประโยชน์ของการดูแลสุขภาพช่องปาก ก็จะเกิดแรงกระตุ้นที่จะก่อให้เกิดการปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพช่องปากจึงส่งผลให้มีความเชื่อมั่นในการรับรู้ความสามารถตนเองต่อการดูแลสุขภาพช่องปากและมีความคาดหวังในผลลัพธ์ต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปาก ดังทฤษฎีความสามารถตนเอง (Self-efficacy theory) ของ Bandura⁴ ที่อธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ มีแนวคิดที่สำคัญ คือถ้าบุคคลมีความเชื่อในความสามารถตนเองโดยทราบดีว่าจะต้องทำอะไรบ้าง และเมื่อทำแล้ว จะได้ผลลัพธ์ตามที่คาดหวังไว้บุคคลนั้นก็จะมีพฤติการณ์ในเรื่องนั้นจากการศึกษาของ บุขยมาศ สलगสิงห์⁵พบว่า ระยะเวลาการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปาก และการรับรู้ความสามารถตนเองมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปาก อุบลรัตน์ บุญทา⁶ พบว่า ความเชื่อในความสามารถตนเอง ความภาคภูมิใจในตนเอง พฤติกรรมการบริโภคอาหาร และแรงสนับสนุนทางสังคม สามารถทำนายพฤติกรรมป้องกันการเกิดโรคในช่องปากของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อย่างมีนัยสำคัญ

วารสารทันตภิบาล ปีที่ 31 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2563

ทางสถิติและสุมาพร สุจ้านงค์ และคณะ⁷พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลการรับรู้ความสามารถตนเองในการปฏิบัติพฤติกรรมมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร

จากการสำรวจข้อมูลงานช่วยเหลือบริการทันตกรรมและการอบรมการดูแลสุขภาพช่องปากของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลบ้านปึก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี⁸ พบว่า ได้รับการอบรมการดูแลสุขภาพช่องปากครั้งล่าสุดเมื่อปี พ.ศ.2558 เป็นเวลา 5 ปีแล้วที่ไม่ได้รับการพัฒนาส่งเสริมด้านทันตสุขภาพ ทำให้การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพช่องปากไม่มีความต่อเนื่อง ประกอบกับภาคีวิชาทันตสาธารณสุขต้องการให้ อสม. เป็นแกนนำในการส่งเสริมสุขภาพช่องปากของตนเองและประชาชนเพื่อจัดการเรียนการสอนภาคฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพในรายวิชาการส่งเสริมสุขภาพช่องปากในกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ให้กับนักศึกษาหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทันตสาธารณสุข

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความสามารถตนเองกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลบ้านปึก อำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี เพื่อที่จะนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการทำให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเกิดความตระหนักถึงพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปาก ความสามารถตนเองต่อการดูแลสุขภาพช่องปากในการปรับใช้กับตนเอง สามารถเผยแพร่และกระตุ้นให้ประชาชนเกิดพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปาก

วัสดุและวิธีการ

การศึกษาวินิจฉัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาแบบตัดขวาง (Cross-sectional descriptive study) โดยใช้ทฤษฎีความสามารถตนเอง (Self-efficacy theory) ประชากรในการศึกษาคืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านตำบลบ้านปึก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ศึกษาในประชากรทั้งตำบล จำนวน 88 คน ศึกษาในเดือนมิถุนายน – ธันวาคม 2562 โดยเก็บข้อมูลหลังจากผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ การศึกษาวินิจฉัยนี้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เลขที่ 36/62 โดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ระดับวิทยาลัยจากวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดชลบุรี เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น 4 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลเป็นแบบเลือกตอบ มี 4 ข้อคำถาม คือ ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก เป็นแบบเลือกตอบ 2 ตัวเลือก ถูกต้อง/ไม่ถูกต้อง มี 13 ข้อคำถามเกณฑ์ให้คะแนน ถูกต้อง ให้ 1 คะแนน ไม่ถูกต้อง ให้ 0 คะแนน แปลผลคะแนน สูงปานกลาง และต่ำตามเกณฑ์ของเบสต์ (Best, 1998)⁹ ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความสามารถตนเองมี 36 ข้อ และส่วนที่ 4 แบบสอบถามพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปาก มี 11 ข้อคำถาม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) เลือกตอบ 5 ตัวเลือก ให้คะแนน 5 ระดับ คือ 5, 4, 3, 2, 1 ตามเกณฑ์ของเบสต์ (Best, 1998)⁹ คือ 1.00-1.80 หมายถึง น้อยที่สุด 1.81-2.60 หมายถึง น้อย 2.61-3.40 หมายถึง ปานกลาง 3.41-4.20 หมายถึง ดี 4.41-5.00 หมายถึง ดีมาก แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบ ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) จากผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปทดสอบ (Try-out) กับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลบ้านสวน อำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี จำนวน 30 คน หาความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์อัลฟาของ ครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.96 ความเชื่อมั่นด้านความรู้เท่ากับ 0.96 ค่าความยากง่าย เท่ากับ 0.20-0.79 และค่าอำนาจจำแนก เท่ากับ 0.20-0.80 ด้านความสามารถตนเองเท่ากับ 0.96

วารสารทันตภิบาล ปีที่ 31 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2563

ด้านพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากเท่ากับ 0.96 ด้านพฤติกรรมการดูแลอนามัยช่องปากเท่ากับ 0.96 และด้านพฤติกรรมการตรวจและเฝ้าระวังสุขภาพช่องปาก เท่ากับ 0.96 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20-0.80 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ วิเคราะห์ทุกปัจจัยด้วยความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากด้วยสถิติ ไคสแควร์ (Chi-Square) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความรู้ ความสามารถตนเอง กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากด้วยสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's product moment correlation: ρ)

ผลการศึกษา

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ผลการศึกษา พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 84.09 ส่วนใหญ่มีอายุ 55-69 ปี จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 39.77 รองลงมา อายุ 40-54 ปี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 28.41 ส่วนใหญ่ระดับการศึกษาอยู่ที่ประถมศึกษา จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมาระดับการศึกษาอยู่ที่อนุปริญา/ปวส. จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 18.18 ส่วนใหญ่ระยะเวลาการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 11-20 ปี จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 42.05 รองลงมาระยะเวลาการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 1-10 ปี จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 29.55

2. ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปากและความสามารถตนเอง ผลการศึกษา พบว่าความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปากของอาสาสมัครสาธารณสุขโดยรวมอยู่ในระดับสูง จำนวน 79 คน (ร้อยละ 89.77) รองลงมา อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 8 คน (ร้อยละ 9.09) และระดับต่ำ จำนวน 1 คน (ร้อยละ 1.14) ความสามารถตนเองด้านการรับรู้ความสามารถตนเองต่อการดูแลสุขภาพช่องปาก โดยรวม ส่วนใหญ่ มีความสามารถอยู่ในระดับดี จำนวน 55 คน (ร้อยละ 62.50) รองลงมาอยู่ในระดับดีมาก จำนวน 30 คน (ร้อยละ 34.09) ความสามารถตนเองด้านความคาดหวังต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปาก โดยรวม ส่วนใหญ่มีความสามารถอยู่ในระดับดีมาก จำนวน 45 คน (ร้อยละ 51.14) รองลงมาอยู่ในระดับดี จำนวน 42 คน (ร้อยละ 47.73) และอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1 คน (ร้อยละ 1.14) ดังตารางที่ 1

วารสารทันตภิบาล ปีที่ 31 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2563

ตารางที่ 1 ช่วงคะแนน จำนวน ร้อยละ และระดับความรู้ ความสามารถตนเองของอาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลบ้านปึก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี (N = 88)

รายการ/หัวข้อการประเมิน	จำนวน (ร้อยละ)	ระดับ
ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก		
คะแนนเฉลี่ย		
0 – 7.70	1(1.14)	ความรู้ต่ำ
7.80 – 10.30	8(9.09)	ความรู้ปานกลาง
10.40 – 13.00	79(89.77)	ความรู้สูง
รวม	88(100)	
ความสามารถตนเองด้านการรับรู้		
คะแนนเฉลี่ย		
2.61 – 3.40	3(3.41)	ปานกลาง
3.41 – 4.20	55(62.50)	ดี
4.21 – 5.00	30(34.09)	ดีมาก
($\mu = 4.07$, $\sigma = 0.43$)		ดี
ด้านความคาดหวังในผลลัพธ์ต่อพฤติกรรม		
คะแนนเฉลี่ย		
2.61 – 3.40	1 (1.14)	ปานกลาง
3.41 – 4.20	42(47.73)	ดี
4.21 – 5.00	45(51.14)	ดีมาก
($\mu = 4.28$, $\sigma = 0.43$)		ดีมาก

3. พฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก

ผลการศึกษา พบว่า พฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากโดยรวมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลบ้านปึก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากอยู่ในระดับดี ($\mu = 3.57$, $\sigma = 0.59$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พฤติกรรมการบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพช่องปากอยู่ในระดับดี ($\mu = 3.73$, $\sigma = 0.44$) พฤติกรรมการดูแลอนามัยช่องปากอยู่ในระดับดี ($\mu = 3.70$, $\sigma = 0.71$) และพฤติกรรมการตรวจและเฝ้าระวังสุขภาพช่องปากอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.31$, $\sigma = 0.97$) ตารางที่ 2

ตารางที่ 2 คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของอาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลบ้านปึก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี (N = 88)

วารสารทันตภิบาล ปีที่ 31 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2563

พฤติกรรม การดูแลสุขภาพช่องปาก	μ	σ	ระดับ
1. พฤติกรรมการบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพช่องปาก	3.73	.44	ดี
2. พฤติกรรมการดูแลอนามัยช่องปาก	3.70	.71	ดี
3. พฤติกรรมการตรวจและเฝ้าระวังสุขภาพช่องปาก	3.31	.97	ปานกลาง
รวม	3.57	.59	ดี

4. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับพฤติกรรม การดูแลสุขภาพช่องปาก ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ และความสามารถตนเองกับพฤติกรรม การดูแลสุขภาพช่องปาก

ผลการศึกษา พบว่า ความสามารถของตนเองโดยรวม ความสามารถตนเองด้านการรับรู้ความสามารถตนเองต่อการดูแลสุขภาพช่องปากและด้านความคาดหวังต่อการดูแลสุขภาพช่องปาก มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.43, 0.29 และ 0.49 ตามลำดับ ส่วนความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปากไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.13 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ และความสามารถตนเองกับพฤติกรรม การดูแลสุขภาพช่องปาก ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลบ้านปึก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี (N = 88)

ตัวแปร	μ	σ	ρ
ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก	11.69	1.24	.13
พฤติกรรม การดูแลสุขภาพช่องปาก	3.57	0.59	
ความสามารถตนเอง ด้านการรับรู้ความสามารถตนเอง	4.07	0.43	.49
พฤติกรรม การดูแลสุขภาพช่องปาก	3.57	0.59	
ความสามารถตนเองด้านความคาดหวังในผลลัพธ์	4.28	0.43	.29
พฤติกรรม การดูแลสุขภาพช่องปาก	3.57	0.59	
ความสามารถตนเองโดยรวม	4.18	0.39	.43
พฤติกรรม การดูแลสุขภาพช่องปาก	3.57	0.59	

บทวิจารณ์

วารสารทันตภิบาล ปีที่ 31 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2563

ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถตนเองกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพในช่องปากของอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน ตำบลบ้านปึก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่า ความสามารถตนเองด้านการรับรู้และความคาดหวังสัมพันธ์กัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของนัฐวุฒิ โนนเภา¹⁰ พบว่า การรับรู้ความสามารถตนเองในพฤติกรรมการดูแลสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการทำความสะอาดช่องปาก เนื่องจากอาสาสมัครประจำหมู่บ้านมีการรับรู้และมีความมั่นใจในตนเองว่าจะปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพช่องปากได้ นอกจากนี้ยังเป็นไปตามทฤษฎีความสามารถตนเองของอัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura, 1977)⁴ เนื่องจากบุคคลจะตัดสินใจว่าจะกระทำพฤติกรรมนั้นหรือไม่ ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ การรับรู้ความสามารถตนเองและอีกส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความคาดหวังในผลลัพธ์ของการกระทำ เพราะบุคคลมองผลของการกระทำที่เกิดขึ้นว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสมและเพียงพอของพฤติกรรมที่ได้กระทำไปและยังช่วยตัดสินใจว่าจะกระทำพฤติกรรมนั้นหรือพฤติกรรมอื่นต่อไปอีกหรือไม่

ระดับความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากอยู่ในระดับสูงซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อติธยา ชุมศรีและวันเพ็ญ สมหอม¹¹ พบว่า นักเรียนมีความรู้ด้านทันตสุขภาพอยู่ในระดับสูง เนื่องจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลบ้านปึก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปากจากเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุขจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก

ความสามารถตนเองโดยรวมอยู่ในระดับดีความสามารถตนเองด้านการรับรู้ความสามารถตนเองต่อการดูแลสุขภาพช่องปากอยู่ในระดับดี ความสามารถตนเองด้านความคาดหวังในผลลัพธ์ต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากอยู่ในระดับดีมาก สอดคล้องกับการศึกษาของบุษยมาส สलगสิงห์⁵ พบว่า การรับรู้ความสามารถตนเองในการดูแลสุขภาพช่องปากของอาสาสมัครส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก เนื่องจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเคยได้เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก รวมทั้งมีการดำเนินงานด้านทันตสาธารณสุขในหมู่บ้านร่วมกับเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข ทำให้มีความมั่นใจในตนเองมากยิ่งขึ้น จึงนำไปสู่การปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพช่องปากที่ดี นอกจากนี้ยังเป็นไปตามทฤษฎีความสามารถตนเองของอัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura, 1977)⁴ เนื่องจากความสามารถตนเองประกอบด้วยแนวคิดที่สำคัญคือการรับรู้ความสามารถตนเองและความคาดหวังในผลลัพธ์ของการปฏิบัติ และเป็นตัวเชื่อมระหว่างความรู้กับการกระทำ

พฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากด้านพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพช่องปากและด้านพฤติกรรมการดูแลอนามัยช่องปากโดยรวม อยู่ในระดับดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของวิชญา เพ็ญศรีสิริกุล¹² พบว่า พฤติกรรมการบริโภคอาหารของบุคคลวัยทำงานอยู่ในระดับดี และสอดคล้องกับการศึกษาของ บุษยมาส สलगสิงห์⁵ พบว่า การรับรู้ความสามารถตนเองในการดูแลสุขภาพช่องปากของอาสาสมัครส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก เนื่องจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีความตระหนักถึงความสำคัญทราบถึงประโยชน์และข้อดีของการดูแลสุขภาพช่องปากที่ได้จากความรู้ ความเข้าใจ ประสพการณ์จากการเป็นแบบอย่างในการส่งเสริมสุขภาพช่องปากให้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน

พฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก ด้านพฤติกรรมการตรวจและเฝ้าระวังสุขภาพช่องปากโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อติธยา ชุมศรีและวันเพ็ญ สมหอม¹¹ พบว่า การปฏิบัติตนในการดูแลส่งเสริมทันตสุขภาพของตนเองด้านการตรวจฟันด้วยตนเอง และการพบทันตบุคลากรเพื่อตรวจฟันอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากเพราะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ได้รับการฝึกทักษะการตรวจสุขภาพช่องปากด้วยตนเอง แต่ยังคงขาดความตระหนักและความสม่ำเสมอในการตรวจความผิดปกติของสุขภาพช่องปาก

สรุป

ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปากของ อสม. อยู่ในระดับสูง ความสามารถตนเอง และพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากอยู่ในระดับดี และความสามารถตนเองมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.43 การนำวิจัยครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์โดยใช้เป็นแนวทางในการทำให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเกิดความตระหนักถึงพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก ความสามารถตนเองต่อการดูแลสุขภาพช่องปากในการปรับใช้กับตนเอง สามารถเผยแพร่และกระตุ้นให้ประชาชนในเขตพื้นที่ เกิดพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากที่ดีต่อไป และผลจากการวิจัยครั้งนี้ทันตบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ควรจัดอบรมให้ความรู้ทันตสุขภาพ ฝึกทักษะการดูแลสุขภาพช่องปาก การเลือกรับประทานอาหาร การตรวจสุขภาพช่องปาก มีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง และภาคีวิชาทันตสาธารณสุข วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดชลบุรี นำไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการส่งเสริมสุขภาพช่องปากในกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทันตสาธารณสุข ต่อไปอย่างเหมาะสม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ อสม. กลุ่มตัวอย่างทุกท่าน และ รพ.ส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านปึก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ในการอำนวยความสะดวกแก่การวิจัยอย่างดี ขอขอบคุณอาจารย์รุ่งเพชร บุญทศ ในการให้คำปรึกษาการวิจัย ขอขอบคุณอาจารย์ ดร.ชวลิต กิจพิบูลย์ ในการให้คำปรึกษาการวิเคราะห์ข้อมูล และขอขอบคุณวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดชลบุรี ในการสนับสนุนงบประมาณการทำวิจัยและการเผยแพร่ผลการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักงานทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. *Blueprint for change*.

- [ออนไลน์].2559. [อ้างเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2562]. จาก http://dental2.anamai.moph.go.th/ewtadmin/ewt/dental/ewt_dl_link.php?nid=1860&filename=st
2. สำนักงานทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. **รายงานผลการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากแห่งชาติ ครั้งที่ 8 ประเทศไทย พ.ศ. 2560**. กรุงเทพฯ: บริษัท สามเจริญพาณิชย์ จำกัด; 2561.
 3. สำนักงานทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. **เอกสารเกณฑ์การคัดเลือก อสม. ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพ**. [ออนไลน์].2560. [อ้างเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2562]. จาก http://dental2.anamai.moph.go.th/download/article/article_20170920162519.pdf
 4. สุรีย์พันธ์ วรพงศธร. **การวิจัยทางสุขศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง;2558.
 5. บุษยมาส สलगสิงห์. **ความรู้ การรับรู้ความสามารถตนเอง และพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากตนเองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง**. [วิทยานิพนธ์]. ตรัง: วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดตรัง;2561.
 6. อุบลรัตน์ บุญทา. **ปัจจัยที่สนับสนุนพฤติกรรมการป้องกันการเกิดโรคในช่องปากของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา โซนพัฒนาสาธารณสุข 4 จังหวัดอุบลราชธานี**. [วิทยานิพนธ์]. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร;2546.
 7. สุมาพร สุจ้านงค์, มณีรัตน์ ชีระวิวัฒน์, นิรัตน์ อิมามิ. **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลาดขัวญ จังหวัดนนทบุรี**. วิทยาลัยพยาบาลราชชนนี กรุงเทพ. 2556;29(2):20-30.
 8. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านปึก. [ออนไลน์]. 2562. [อ้างเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2562]. จาก <http://gishealth.moph.go.th/pcu/admin/pcu.php?code=01815>
 9. Best JW, Kahn JV. **Research in education**. 8ed. MA: Ruttle Shaw & Wetherill Inc;1998.
 10. นัฐวุฒิ โนนเกา, พัทธพล นามศรี, อนุพงษ์ สอดสี. **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำความสะอาดช่องปากของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี**. **วารสารทันตภิบาล** 2561; 29(1):26-35.
 11. อธิยา ชุมศรี, วันเพ็ญ สมหอม. **สภาวะโรคฟันผุ ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการปฏิบัติตน ด้านทันตสุขภาพของนักเรียน โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี**. **วารสารทันตภิบาล**. 2562;30 (1):55-68.
 12. รัชฎา เพ็ญศรีศิริกุล. **ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของบุคคลวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร**. [วิทยานิพนธ์]. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย;2555.